

درس خارج فقه، مضرت آیت الله مسینی بهشهری (دامت برکاته)

موضوع کلی: فصل فی مستحبات غسل الجنابة

موضوع جزئی: استبراء به بول - سه بار نشستن دست‌ها

سال تحصیلی: ۱۴۰۱-۱۴۰۰

تاریخ: ۲ اسفند ۱۴۰۰

مصادف با: ۱۹ رجب ۱۴۴۳

جلسه: ۶۵

«الحمد لله رب العالمین و صلی الله علی محمد وآله الطاهیرین و اللعن علی اعدائهم اجمعین»

فصل فی مستحبات غسل الجنابة و هی أمور:

أحدها: الاستبراء من المنیّ بالبول قبل الغسل؛

الثانی: غسل الیدین ثلاثاً إلی المرفقین أو إلی نصف الذراع أو إلی الزنبدین من غیر فرق بین الارتماس و الترتیب؛

الثالث: المضمضة و الاستنشاق بعد غسل الیدین ثلاث مرّات و یکفی مرّة أيضاً؛

الرابع: أن یکون ماؤه فی الترتیبی بمقدار صاع و هو ستمائة و أربعة عشر مثقالاً و ربع مثقال؛

الخامس: إمرار الید علی الأعضاء لزيادة الاستظهار؛

السادس: تخلیل الحاجب الغیر المانع لزيادة الاستظهار؛

السابع: غسل کلّ من الأعضاء الثلاثة ثلاثاً؛

الثامن: التسمية؛ بأن یقول: «بسم الله»، و الأولى أن یقول: «بسم الله الرحمن الرحیم»؛

التاسع: الدعاء المأثور فی حال الاشتغال و هو: «اللهم طهرّ قلبی و تقبلّ سعیی و اجعل ما عندک خیراً لی، اللهم اجعلنی من التوابین،

و اجعلنی من المتطهرّین» أو یقول: «اللهم طهرّ قلبی و اشرح صدری و أجر علی لسانی مدحتک و الثناء علیک، اللهم اجعله لی

طهوراً و شفأً و نوراً، إنک علی کلّ شیء قدير» و لو قرأ هذا الدعاء بعد الفراغ أيضاً کان أولى؛

العاشر: الموالاة و الابتداء بالأعلى فی کلّ من الأعضاء فی الترتیبی»^۱.

مستحبات غسل جنابت

اول، استبراء به بول، قبل از غسل

اولین مورد از مستحبات غسل جنابت، این است که جنب، قبل از غسل، به وسیله بول، از منی استبراء کند، یعنی شخص جنب قبل

از غسل بول کند تا آنچه از منی در مجرای بول است، خارج شود.

دلیل حکم مذکور

علاوه بر شهرت بین متأخرین و نظر اکثریت علما، مثل علامه (ره) و غیره، روایاتی وجود دارند که بر استحباب استبراء از منی به

وسیله بول دلالت دارند؛

روایت اول: عَنْ أَحْمَدَ بْنِ هِلَالٍ قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ رَجُلٍ اغْتَسَلَ قَبْلَ أَنْ يَبُولَ، فَكَتَبَ: «أَنَّ الْغُسْلَ بَعْدَ الْبَوْلِ إِلَّا أَنْ يَكُونَ نَاسِيًا فَلَا يُعِيدُ مِنْهُ

الْغُسْلُ»^۲.

۱. سید محمدکاظم، طباطبائی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، ص ۳۰۵.

۲. شیخ حر عاملی، وسائل الشیعة، ج ۲، کتاب الطهارة، ابواب الجنابة، باب ۳۶، ص ۲۵۲، ح ۱۲.

احمد بن هلال در روایت مضمربه مذکور، گفته است که از امام معصوم (ع) در رابطه با شخصی که قبل از اینکه بول کند، غسل کرده است، سؤال کردم، آن حضرت (ع) در پاسخ نوشت که غسل، بعد از بول است مگر اینکه شخص فراموش کند که در این صورت، جایی برای اعاده غسل نیست.

روایت دوم: عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ يَعْنِي ابْنَ أَبِي نَصْرٍ؛ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ الرُّضَا (ع) عَنْ غُسْلِ الْجَنَابَةِ، فَقَالَ: «تَغْسِلُ يَدَكَ الَّتِي مَنِ الْمِرْفَقَيْنِ إِلَى أَصَابِعِكَ وَتَبُولُ إِنْ قَدَرْتَ عَلَى الْبَوْلِ...»^۱.

در روایت مذکور، راوی از امام رضا (ع) در رابطه با غسل جنابت سؤال کرده است، آن حضرت (ع) در پاسخ فرموده است که دست راست را از مرفق تا انگشتان می‌شویی و اگر برای مقدور بود، بول می‌کنی...

تقریب استدلال به دو روایت مذکور بر استحباب استبراء به بول، این است که این دو روایت، هرچند که در وجوب استبراء به بول ظهور دارند، لکن مسلم است که این ظاهر مراد نیست چون بر صحت غسل در فرضی که شخص استبراء نکرده باشد، اجماع قائم شده، بلکه نصوص نیز بر همین مطلب دلالت دارند بنابراین، این دو روایت باید بر استحباب حمل شوند یا بر حکمت حمل شوند و گفته شود که حکمت اینکه شخص جنب باید قبل از غسل استبراء کند این است که به وسیله بول اجزاء منی که در مجرای بول باقی مانده است، خارج می‌شود نه اینکه استبراء قبل از غسل، وجوب شرطی دیگری داشته باشد بنابراین، استبراء قبل از غسل وجوب شرطی دیگری ندارد، کما اینکه وجوب نفسی تعبدی نیز ندارد، بلکه استحباب دارد.

نکته اول: مرحوم سید (ره)، استحباب استبراء را به بول از منی اختصاص داده است، یعنی اگر شخص دخول کند ولی منی خارج نشود، استبراء به بول استحباب ندارد و این استحباب اختصاص به موردی دارد که منی خارج شود و حصول جنابت از طریق خروج منی باشد. این سخن، مشهور است و عده‌ای بر این مطلب تصریح کرده‌اند و ظاهر نصوص نیز بر همین مطلب دلالت دارند و منصرف از نصوص، خصوص استحباب استبراء به بول در موردی است که جنابت از طریق خروج منی حاصل شده باشد.

نکته دوم: در صورت پذیرش قول به استحباب استبراء به بول، آنچه که استحباب دارد بول قبل از غسل است، یعنی خود بول فی نفسه استحباب دارد و استحباب بول، غیری و به خاطر غسل نیست چون دلیلی بر استحباب غیری بول وجود ندارد، یعنی مستحب است که شخص جنب بعد از خروج منی به وسیله بول، استبراء کند و این استحباب، متوقف بر غسل کردن نیست، همان‌گونه که قبلاً در احکام تخلی به آن اشاره شد، پس استبراء از مستحبات غسل جنابت نیست، بلکه از مستحبات قبل از غسل جنابت است.

دوم، سه بار شستن دست‌ها تا مرفقین یا نصف ذراع یا مچ

دومین مورد از مستحبات غسل جنابت، این است که شخص دو دست خود را سه بار تا مرفقین (آرنج‌ها) یا نصف ذراع یا مچ بشوید و از این جهت بین غسل ترتیبی و ارتماسی فرقی نیست.

دلیل استحباب سه بار شستن دست‌ها

روایت اول: روایت صحیح حلبی: عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَلِيٍّ الْحَلَبِيِّ؛ قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنِ الْوُضُوءِ كَمْ يُفْرِغُ الرَّجُلُ عَلَى يَدِهِ الَّتِي مَنِ الْقَبْلَ أَنْ يُدْخِلَهَا فِي الْإِنَاءِ؟ قَالَ: «وَاحِدَةً مِنْ حَدَثِ الْبَوْلِ وَ اثْنَتَانِ مِنْ حَدَثِ الْغَائِطِ وَ ثَلَاثٌ مِنَ الْجَنَابَةِ»^۲.

روایت دوم: عَنْ حَرِيزٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع)؛ قَالَ: «يَغْسِلُ الرَّجُلُ يَدَهُ مِنَ النَّوْمِ مَرَّةً وَ مِنَ الْغَائِطِ وَ الْبَوْلِ مَرَّتَيْنِ وَ مِنَ الْجَنَابَةِ ثَلَاثًا»^۳.

۱. همان، باب ۲۶، ص ۲۳۰، ح ۶.

۲. همان، ج ۱، کتاب الطهارة، ابواب الوضوء، باب ۲۷، ص ۴۲۷، ح ۱.

۳. همان، ح ۲.

از این دو روایت استفاده می‌شود که سه مرتبه شستن دست‌ها مستحب است.

دلیل استحباب شستن دست‌ها تا مرفق

روایت اول: صحیحہ یعقوب بن یقین است: عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ يَظِينَ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ (ع)؛ قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ غُسْلِ الْجَنَابَةِ فِيهِ وَضُوءٌ أَمْ لَا فِيمَا نَزَلَ بِهِ جَبْرِئِيلُ (ع)؟ قَالَ: «الْجُنْبُ يَغْتَسِلُ يَدَا فَيَغْسِلُ يَدَيْهِ إِلَى الْمِرْفَقَيْنِ قَبْلَ أَنْ يَغْمِسَهُمَا فِي الْمَاءِ، ثُمَّ يَغْسِلُ مَا أَصَابَهُ مِنْ أَدَى...»^۱.

امام (ع) در روایت مذکور، فرموده است که شخص جنب، دست‌هایش را تا مرفق می‌شوید قبل از اینکه آنها را در آب فرو ببرد، سپس آن موضعی که محل جنابت است را می‌شوید....

روایت دوم: صحیحہ احمد بن محمد بن ابی نصر: عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ بْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنِ الرِّضَا (ع)؛ أَنَّهُ قَالَ: «فِي غُسْلِ الْجَنَابَةِ تَغْسِلُ يَدَكَ الْيُمْنَى مِنَ الْمِرْفَقِ إِلَى أَصَابِعِكَ ثُمَّ تَدْخُلُهَا فِي الْإِنَاءِ ثُمَّ اغْسِلُ مَا أَصَابَ مِنْكَ ثُمَّ أَفِضْ عَلَى رَأْسِكَ وَ سَائِرِ جَسَدِكَ»^۲.

امام رضا (ع) در این روایت فرموده است که در غسل جنابت، دست راست را از مرفق تا سر انگشتان می‌شویی، سپس دستت را در ظرف داخل می‌کنی، سپس آنچه از جنابت که به تو اصابت کرده را می‌شویی، سپس آب بر سرت و سایر قسمت‌های بدنت می‌ریزی.

دلیل استحباب شستن دست‌ها تا نصف ذراع

عَنْ يُونُسَ عَنْهُمْ (ع)؛ قَالَ: «إِذَا أَرَدْتَ غُسْلَ الْمَيِّتِ إِلَى أَنْ قَالَ: «ثُمَّ اغْسِلْ يَدَيْهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ كَمَا يَغْسِلُ الْإِنْسَانُ مِنَ الْجَنَابَةِ إِلَى نِصْفِ الذَّرَاعِ»^۳.

دلیل استحباب شستن دست‌ها تا مِج، ان شاء الله، در جلسه آینده بیان خواهد شد.

«الحمد لله رب العالمين»

۱. همان، ج ۲، کتاب الطهارة، ابواب الجنابة، باب ۳۴، ص ۲۴۶، ح ۱.

۲. همان، باب ۲۶، ص ۲۳۳، ح ۱۶.

۳. همان، بابا ۴۴، ص ۲۶۵، ح ۱.